

Wees alert op overgevoeligheid voor laxantia met psyllium

Psylliumbevattende laxantia kunnen overgevoeligheidsreacties als conjunctivitis, rinitis en dyspneu veroorzaken bij mensen die gevoelig zijn voor de vezels. Indien dit niet wordt herkend, kunnen patiënten onnodig lang met dergelijke klachten blijven rondlopen. Bijwerkingencentrum Lareb ontving 103 meldingen over bijwerkingen bij gebruik van *Plantago ovata*.

16

Door **Gisela Steenvoorden** en **Florence van Hunsel**

Psyllium husk (ook wel Ispaghula husk)-vezels van de *Plantago ovata*, onder meer verkrijgbaar als Metamucil, Volcolon en psylliumvezels, worden gebruikt bij chronische of habituele obstipatie of indien een gemakkelijke stoelgang met zachte ontlasting is gewenst. Het actieve bestanddeel van dit laxativum bestaat uit het episperm en aangrenzende lagen, die zijn verwijderd van de zaden van *Plantago ovata* Forssk.

Ispaghula husk is met name rijk aan voedingsvezels en slijmstoffen, waarbij het gehalte slijmstoffen hoger is in vergelijking met andere *Plantago*-soorten. Ispaghula husk kan veertigmaal het eigen gewicht in water absorberen. Het mengt zich met de darminhoud, neemt water op en maakt zo de feces zacht. Door mechanische prikkeling neemt de peristaltiek toe. Naast deze werking kan het middel ook bijwerkingen geven zoals winderigheid, een opgeblazen gevoel en misselijkheid, diarree en buikpijn [1-4].

Meldingen bij Lareb

Bijwerkingencentrum Lareb ontving in de periode 1991 tot en met april 2018 103 meldingen over bijwerkingen bij gebruik van *Plantago ovata*. Het betreft hier 79 vrouwen en 24 mannen. De leeftijd varieert van een neonat die via de borstvoeding aan het middel werd blootgesteld tot 91 jaar; de meest voorkomende leeftijd ligt tussen 50 en 80.

VROUWEN HEBBEN TWEEMAAL ZO VAAK LAST VAN OBSTIPATIE-KLACHTEN ALS MANNEN

41 meldingen zijn gedaan door de patiënt zelf of een bekende van de patiënt.

De apotheker meldde 34 gevallen en twaalf meldingen zijn afkomstig van een arts. Bij zestien meldingen hebben apotheker en arts samen gemeld. Eén melding kan meerdere bijwerkingen bevatten. In totaal zijn er 184 gemelde bijwerkingen en deze zijn zeer divers, maar in een groot deel gaat het om gastro-intestinale klachten [5].

Overgevoeligheid

Lareb ontving ook meldingen van symptomen die kunnen duiden op een overgevoeligheid. Dit betreft veertig meldingen met in totaal 54 bijwerkingen van symptomen als dyspneu, conjunctivitis, pruritus, rinitis, urticaria en rash. Vier meldingen waren ernstig, maar geen van deze betrof een anafylaxie.

De tijd tussen het starten van het psylliumbevattende laxativum en het ontstaan van de klachten is bij de meeste meldingen minder dan vijftien dagen. 31 meldingen betreffen een vrouw, negen een man. De leeftijd varieert van 14-83 jaar waarvan de meeste mensen tussen de 70 en 80 jaar oud zijn op het moment van optreden van de symptomen. Deze gegevens zijn niet vreemd, aangezien er aanwijzingen zijn dat vrouwen tweemaal zo vaak obstipatieklachten hebben als mannen en de huisarts per maand gemiddeld twee nieuwe patiënten met obstipatie ziet, vooral jonge kinderen en ouderen [6].

Van de veertig meldingen herstelden zeventien patiënten na het staken van het psylliumbevattende laxativum. Eén patiënt herstelde na vermindering van de dosis. Het ging hierbij om klachten van dyspneu, pruritus, perifeer oedeem, rash, urticaria, en een combinatie van conjunctivitis,

Casus: jarenlang pijnlijke ogen

Een 71-jarige vrouw gebruikt Metamucil voor een endeldarmprobleem en ontwikkelt vier maanden na de start klachten van dyspneu, conjunctivitis en rinitis. Sinds twee jaar zijn de klachten verergerd. De patiënt heeft het gevoel doorlopend verkouden te zijn. De pijnlijke ogen verstoren ook het zicht. Zij heeft diverse keren een consult bij de huisarts gehad, maar dit bood geen soelaas. Ook de opticien zag geen afwijkingen aan de ogen. De vrouw is uiteindelijk na bijna 2,5 jaar gestopt met de Metamucil en op het moment van melden, vijf dagen na staken, is de patiënt herstellende van haar klachten.

dermatitis en rinitis. De overige patiënten waren óf niet hersteld of niet bekend is of ze hersteld waren ten tijde van de melding.

Bij één melding ontwikkelde de patiënt een onbekend aantal dagen na de start van Metamucil rinitis, conjunctivitis, dermatitis en ventriculaire paroxysmale contracties. Na staken van de Metamucil verdwenen de klachten. Drie maanden na het verdwijnen van de klachten werd de Metamucil hervat en kwamen de problemen terug. De verdere afloop is onbekend. Deze patiënt gebruikte geen comedicaatie.

Productinformatie

De officiële productinformatie van Metamucil vermeldt dat overgevoeligheid voor de werkzame stof of voor (één van) de hulpstoffen een contra-indicatie is. Daarnaast kan zich, bij het inademen of innemen van het poeder, bij personen die gevoelig zijn voor de vezels, een overgevoeligheidsreactie voordoen, zoals ontsteking van het neusslijmvlies of een astma-aanval. In de bijsluiter staat verder dat Ispaghula husk potente allergenen bevat. Blootstelling aan deze allergenen kan plaatsvinden via orale toediening, contact met de huid en bij poederformuleringen, ook via inhalatie. Hierdoor kunnen individuen die worden blootgesteld aan het product overgevoeligheidsreacties ontwikkelen zoals rinitis, conjunctivitis, bronchospasme en in sommige gevallen anafylaxie.

Cutane symptomen zoals exantheem, urticaria en/of pruritus zijn ook gemeld. Bijzondere aandacht dient gegeven te worden aan individuen die routinematig met poederformuleringen werken. De frequentie van het optreden van deze overgevoeligheidsreacties is onbekend. Ook in de productinformaties van andere psylliumbevattende laxantia staan soortgelijke beschrijvingen van een overgevoeligheidsreactie genoemd [1-3].

Aan eiwit gebonden hoogmoleculairgewicht (waaronder

OVERGEVOELIGHEIDSKLACHTEN WORDEN NIET ALTIJD EVEN SNEL ALS BIJWERKING HERKEND

psylliumvezels) of laagmoleculairgewicht allergenen kunnen een allergische respons uitlokken [7]. In de literatuur is te vinden dat bij vermoede overgevoeligheid voor psyllium husk-vezels een IgE-gemedieerde allergie met antilichamen voor verschillende psylliumeiwitten was aangetoond [8-12].

De literatuur beperkt zich voornamelijk tot overgevoeligheid bij beroepsmatige, inhalatoire blootstelling (verpleegkundigen, industriemedewerkers) aan psyllium husk-vezels [11,12]. Er worden ook diverse casussen beschreven van overgevoeligheid en zelfs anafylaxie bij orale inname van psyllium. In de meeste casussen is de patiënt (eerder) beroepsmatig blootgesteld aan psyllium, hoewel niet altijd uitgesloten kan worden dat een eerdere orale toediening voor sensibilisatie heeft gezorgd. Bij deze beschrijvingen zijn de betreffende patiënten positief getest voor psyllium-specifieke IgE door middel van de RAST-test (radioallergosorbent-test) [8,9,10,13]. In geen van de meldingen bij Lareb is een allergietest uitgevoerd.

Ondanks dat overgevoeligheidsklachten in de productinformatie van psylliumbevattende laxantia worden beschreven, worden ze niet altijd even snel als bijwerking herkend, blijkt uit een aantal meldingen dat Lareb ontving. Patiënten hadden soms jarenlang klachten zoals conjunctivitis en rinitis voordat gedacht werd aan overgevoeligheid voor het laxativum wat ze gebruikten (zie kader). ■

Gisela Steenvoorden (gezondheidswetenschapper) en Florence van Hunsel (apotheker-epidemioloog) zijn beiden werkzaam bij Bijwerkingencentrum Lareb.

Zie voor literatuurreferenties: pw.nl.

Casus: recidiverende rinitis

Een 69-jarige verpleegkundige ervoer de afgelopen vijftien jaar recidiverende rinitis en astma in verband met beroepsmatige blootstelling aan psyllium. Uiteindelijk trad na een herhaalde orale inname een anafylactische reactie op en werd een diagnose van overgevoeligheid voor psyllium vastgesteld, onder meer door een positieve psylliumhuidtest en een verhoogd psyllium-specifiek IgE-niveau in het serum [14].